

Bemærkninger til H. Siebke's Enumeratio insectorum Norvegicorum, Fasciculus V, Pars I (Hymenoptera phytophaga & aculeata), edidit J. Sp. Schneider.

Af

W. M. Schøyen.

(Forelagt i Mødet den 3die Mai).

Naar jeg herved finder mig foranlediget til at fremkomme med endel supplerende Bemærkninger i Anledning af det her omhandlede, nylig udgivne Arbeide, da har dette ikke sin Grund deri, at jeg for Tiden har noget Nyt at tillægge af egne Fund. Som af Schneider i Fortalen anført har jeg nemlig allerede forinden Udgivelsen leveret ham til Afbenyttelse for samme alle de Bidrag af nogen Interesse, som mine egne Fund inden de herhenhørende Hymenopter-Afdelinger har sat mig istand til at yde. Nærværende Bemærkninger foranlediges derimod ved den Omstændighed, at jeg ved et nærmere Gjennemsyn af det nu færdigt foreliggende Arbeide finder, at enkelte tidligere forhaandenværende Kildeskrifter, hvorfra væsentlige Bidrag for et Arbeide som dette kunne hentes, desværre kun ere bleve ufuldstændigt benyttede, saaledes at adskillige af de i disse ældre Skrifter indeholdte Oplysninger angaaende de her omhandlede Hymenoptera's Forekomst og Udbredelse hos os aldeles savnes i den foreliggende Katalog. Jeg har derfor fundet det fornødent til yderligere Supplering af samme at foretage en omhyggeligere Gjennemgaaelse af disse tidligere Skrifter og skal her levere et samlet Uddrag af alle de dersteds forefundne Op-

gaver vedrørende denne Del af vor Insektfauna, der ikke ere blevne indtagne i det nævnte, sidst udkomne Bind af „Enumeratio“. Da det jo nemlig netop skulde være dette Arbeides Opgave at levere en saavidt muligt fuldstændig Oversigt over, hvad man for Tiden kjender angaaende Norges Insektfauna, Arternes lokale Udbredelse m. v., bliver det jo selvfølgelig af største Vigtighed, at ogsaa virkelig Alt, hvad der i denne Retning hidtil hos os er bragt for Dagen, bliver medtaget; det Indblik, vi paa Undersøgelsernes nærværende Standpunkt ere istand til at give i denne Gren af vor Fauna, bliver alligevel mangelfuldt nok.

Af tidligere vigtige Kildeskrifter ere H. Strøms forskellige entomologiske Afhandlinger i det kgl. norske og det kgl. danske Vid. Selsk.'s Skrifter (1765—1788) for dette ligesom for alle de tidligere Binds Vedkommende forblevne fuldstændigt upaaagtede. Dahlboms „Hymenoptera Europæa“ og Zetterstedts „Insecta Lapponica“ sees vistnok at være benyttede, men navnlig for det sidstnævnte Værks Vedkommende kun saare mangelfuldt, hvorfor kun en ringe Del af de sammesteds indeholdte norske Lokalitetangivelser findes optagne, ja endogsaa flere ifølge disse Forfattere inden Norges Grændser fundne Arter helt og holdent savnes.

De Bemærkninger, som jeg derfor finder mig opfordret til at fremkomme med til fornøden Supplering af det foreliggende Arbeide, ere altsaa følgende:

p. 1. *Cimbex lutea* L. nævnes af H. Strøm som forekommende i Søndmøre. I Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. I. 1781 p. 125—7 beskriver han udførligt denne Arts hele Udvikling og afbilder den sammesteds Tab. X Fig. 1—4 i alle tre Udviklingsstadier. I de samme Skrifter III. Del, 1788 p. 272. 30 opføres den og afbildes Fig. 9 under Navnet *Tenthredo femorata*.

p. 2. *Trichiosoma lucorum* L. Allerede Zetterstedt (Ins. Lapp. 334. 3) nævner denne Art som fundet i Nordland og Finmarken ved Raschstind og Gamstenstind. Den forekommer vistnok saagodtsom overalt i vore arktiske og alpine Regioner blandt Birk og Vidiekrat. Fra Sydvaranger har jeg modtaget Pupper fra Pastor Sandberg sammesteds. Omhandles videre fra Søndmøre af H.

Strøm i Kgl. D. Vid. S. Skr. I. 1781 p. 122—5 og afbildes tilligemed Larve og Puppe Tab. VIII. Fig. 1—4.

Tr. vitellinæ L. Hvorvidt man skal anse den af H. Strøm først i Søndmøres Beskrivelse, 1ste Del, 1762 p. 169—171, og senere i Kgl. N. Vid. Selsk. Skr. II. 1788 p. 398—400 omhandlede og afbildede „Fyllekummer“ (sidstn. Sted opført under Navnet: *Tenthredo Betulæ*) som identisk med *Tr. vitellinæ* L. — under hvilket Navn han nævner den i Kgl. D. Vid. S. Skr. I. 1781 p. 125 — eller ikke, synes mig uklart. Det rimeligste er vistnok, at han har haft flere af disse hinanden temmelig lige og varierende *Cimbex*-Arter for sig og ikke saa nøie holdt dem ud fra hinanden, hvilket jo har været Tilfældet med saa mange Forfattere.¹

p. 3. *Hylotoma ustulata* L. opføres fra Søndmøre af H. Strøm saavel i det Trondhj. Selsk. Skr. III. 1765 p. 416. 39 som i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 272. 31; sidstnævnte Sted beskrives ogsaa Larven, der blev fundet paa Vidieblade.

p. 5. *Cladius viminalis* Fall. beskrives tilligemed Larven, hvilken fandtes paa Aspeblade og afbildes Fig. 10, af H. Strøm i Kgl. D. Vid. S. Skr. III. 1788 p. 273. 32 under Navnet: *Tenthr. salicis* L. Faun. Sv. § 1548, *capreæ* Fabr.

p. 6. *Leptocerus alni* L. Om denne Art anfører Zetterstedt

¹ Det mærkeligste er, at H. Strøm overalt i sine Skrifter, hvor han berører disse Arter, sees at staa i den Formening, at Larven til den af ham først som den egentlige „Fyllekummer“ beskrevne Art (som han anser for Linné's *Tenthr. vitellinæ*) allerede fra først af lever indesluttet i sin Cocoon og aldrig frit paa Bladene, i Modsætning til de øvrige nærbeslægtede Arter, hvis Larver han fortæller ofte at have paatruffet paa Træernes Blade og saaledes godt kjender disses Levevis. Navnet „Fyllekummer“ oplyser han „har sin Grund deri, at den [Cocoon'en med Larven i] bruges som et Lægemiddel imod Fylle, (det er Oplæsning eller Forstoppelse hos Creaturene) og det saaledes: at man først lægger den i Vand en Dags eller Nattes Tid, og lader siden det svage Creatur drikke af samme Vand, da det strax hjælpes til Rette,“ hvilket han fortæller, at han „selv ofte har for søgt og befundet rigtigt, det er desuden bekjendt og ved Erfaring stadfæstet overalt her i Landet, at man ikke kan tvivle derom“ (?). Han nævner ogsaa, at man istedetfor at benytte det vandige Udtræk ogsaa bruger at indgive dette eiendommelige Medikament helt og holdent i Deig.

(p. 347. 36): „ad Bossekop prope Alten et in sylva betulina ad Alteidet Finmarkiæ d. 1—3 Aug. individua aliquot feminea legi.“

Nematus De Geeri Kl. Beskrives fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. S. Skr. III. 1788 p. 274. 35 (uden særskilt Navn).

p. 7. *Nem. fraxini* Hart. Herhen hører ifølge Thomson (Öfvers. af K. Vet. Akad. Förh. 1862 p. 618) *Tenthredo flavipes* Zett., Ins. Lapp. 350. 46, om hvilken Zetterstedt anfører: „ad Giebostad in insula Senjen Nordlandiæ d. 22 Jul. unicum specimen inveni.“

Nem. quercus Hart. Herunder findes ganske rigtig opført som synonym *T. borealis* Zett., derimod ikke Zetterstedts egen Anførsel angaaende Lokaliteterne, hvor han opdagede Arten: „in Lyngentind et Raschstind Nordlandiæ septentrionalis duo tantum specimina d. 26 et 27 Jul. inveni.“

Nem. pallipes Fall. opføres af Zetterstedt (350. 45) som fundet af ham ved Tromsø og Skjærvø i Nordland 24—27de Juli.

p. 8. *Nem. rumicis* Fall. Om denne anfører Zetterstedt (354. 56): „a me non nisi ad Hamnvigen in insula Rollenø Nordlandiæ septentrionalis d. 20 Jul. parce lecta.“

p. 10. *Nem. viduatus* Zett. anføres hos Zetterstedt som fundet af ham 4de Aug. „in palude ad Bossekop Finmarkiæ.“

Nem. ribesii Schr. beskrives fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. S. Skr. III. 1788 p. 273. 33 under Navnet: *Tenthredo salicis* L. Faun. Sv. § 1572, med Tilføiende at Larven ofte gjør Skade dersteds paa Ribs og Stikkelsbærenes Blade, medens den aldrig rører Solbærtræerne. — Ogsaa Sommerfelt anfører en *Tenth. salicis* fra Saltdalen (Kgl. N. V. S. Skr. 19de Aarh. 1824—27 p. 99), uden at det dog lader sig afgjøre, hvilken Art hermed er ment.

p. 11. *Nem. croceus* Fall. nævnes af Zetterstedt (353. 55) som af ham fundet mellem Alten og Kautokeino i Finmarken 10—13de Aug., samt paa Øen Skjærvø i Nordland.

p. 12. *Nem. pentandræ* De G. anføres ligeledes af Zetterstedt (351. 49: *T. saliceti*) som fundet af ham i et enkelt Explr. paa Fjeldet Lyngentind 26de Juli.

p. 12. *Athalia rosæ* L. opføres fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. N. Vid. Selsk. Skr. IV. 1768 p. 345. 60.

Fenusa pygmaea Kl. nævnes af Zetterstedt (340. 11) som fundet af ham paa Bladene af *Betula alba* paa Fjeldet Raschstind paa Skjærvø i Nordland 28de Juli.

Emphytus fulvipes Fall. Herhen hører ganske rigtig, som anført, Zetterstedts *T. angustata*, følgelig maa ogsaa tilføies Zetterstedts Lokalitetsangivelse for samme: „Hab. in Lapponiæ Norvegiæ rarissime; individuum tantum unicum masculum ad Finkrog in insula Reenøen Nordlandiæ septentrionalis d. 25 Jul. detexi.“

p. 14. *E. carpini* Hart. Her findes ligeledes anført Zetterstedts Synonym *T. spuria*, medens derimod hans Lokalitetsangivelse for denne Art, den han ligesom forrige kun kjendte fra Norge, mangler: „Hab. in Nordlandia Norvegica rarissime, duo tantum specimina inveni, unicum masculum ad Hacksten prope Schiervø d. 28 Jul., alterumque femineum ad Bjørkvik prope Ofotenfjord die 14 Jul.“

Videre mangler her følgende Art, der bliver at tilføie mellem *E. perla* Kl. og *Blenn. betuleti* Kl.:

Hoplocampa Hart.

H. alpina Zett. Ins. Lapp. 339. 4. — Thoms. Opusc. Ent. 278. 4. — Id. Scand. Hym. 202. 5.

„Hab. in inferalpinis maritimis Nordlandiæ et Finmarkiæ passim; in floribus Sorbi aucupariæ et Pruni padi ad latera alpium Raschstind in insula Schiervø Nordlandiæ; Gamstenstind ad Alteidet, nec non Skaaddavara prope Alten Finmarkiæ diebus 28 Jul. — 7 Aug. sat copiose vidi.“ (Zett.).

p. 16. *Eriocampa ovata* L. anføres som fundet i Søndmøre paa Or af H. Strøm i Kgl. N. Vid. Selsk. Skr. IV. 1768 p. 348. 64. I Kgl. D. Vid. S. Skr. III. 1788 p. 275. 37 leverer han desuden en særdeles god Beskrivelse og Fig. 11 Afbildning af Larven, som han ligeledes fandt paa Oretræ; da det imidlertid ikke lykkedes ham at bringe den til Udvikling, forblev det ham ubekjendt, at Larven tilhørte heromhandlede Art, og den opføres kun som Larven af en formodet *Tenthredo*.

p. 17. *Taxonus equiseti* Fall. Her mangler Synonymet *Bizo-*

nata Zett. Ins. Lapp. 344. 24, samt Zetterstedts Anførsel: „Hab. in Lapponia rarissime; in Raschstind prope Schiervø Nordlandiæ septentrionalis d. 28 Jul. semel lecta.“

T. albipes Th. Her mangler Zetterstedts Anførsel: „Hab. in Lapponia Norvegica rarissime, ad Bjørkvik et Giebostad Nordlandiæ 14—22 Jul. uterque sexus a me captus“ (Ins. Lapp. 340. 10). Herhen hører muligens ogsaa *Tenth. cerasi* H. Strøm: Kgl. N. Vid. Selsk. Skr. IV. 1768 p. 344. 57.

p. 18. *Strongylogaster delicatula* Fall. & Thoms. Her mangler ligeledes Zetterstedts Anførsel: „Hab. in Lapponia rarissime, non nisi in Betula alba insulæ Dyrøen Nordlandiæ septentrionalis unicum specimen masculum d. 21 Jul. invenire mihi contigit“ (l. c. 346. 31).

Pachyprotasis rapæ L. Ligeledes: „In Nordlandiæ maritimis rarius occurrit, nec nisi ad Bjørkvik pauca specimina vidi“ (Zett. l. c. 346. 29).

p. 20. *Allantus nothus* Kl. Herhen hører vel ogsaa Zetterstedts *T. marginella* (l. c. 341. 12), der angives som meget hyppig i Nordland og Finmarken, samt dens Varieteter *e* og *f*, hvoraf den første anføres som fundet paa Fjeldet Skaaddevarre i Alten og den sidste i Nordland.

p. 21. *Perineura brevispina* Th. anføres af Zetterstedt som fundet ved Bjørkvik i Nordland (l. c. 345. 26: *T. stigma*).

p. 22. *P. viridis* L. Denne over næsten hele Landet almindelige Art anføres ogsaa fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. N. Vid. S. Skr. IV. 1768 p. 345. 59, samt fra Saltdalen af Sommerfelt sammesteds 1827 p. 99.

P. punctulata Kl. er ogsaa fundet i Søndmøre af H. Strøm, som det fremgaar af Optegnelserne i hans paa Universitets-Bibliotheket opbevarede, haandskrevne „Annotations-Bog over forefaldende Merkværdigheder i Natur-Historien paa Syndmør“, hvor denne Art tydelig beskrives under § 35 (in fine) for Aaret 1762.

Tenthredo mesomela L. anføres som almindelig i Søndmøre af H. Strøm i Trondhj. Selsk. Skr. III. 1765 p. 417. 41. Til samme

Art maa rimeligvis ogsaa hans som ny beskrevne *T. leucomelas* (a. St. IV. 1768. p. 347. 63) henføres.

p. 23. *T. atra* L. anføres ligeledes fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. N. Vid. Selsk. Skr. IV. 1768 p. 344. Herhen hører ogsaa Zetterstedts *T. pavida* (344. 25), der nævnes som fundet ved Tromsø, Gibostad, Gamstenstind og Lyngentind i Nordland.

T. livida L. er af Zetterstedt fundet paa Fjeldet Skaaddevarre i Alten 7de August (l. c. 342. 17), ligesom H. Strøm beskriver den fra Søndmøre i Kgl. N. V. S. Skr. IV. 1768 p. 346. 61. (med Afbildning Tab. XVI Fig. XX), samt p. 346. 62 under Navnet *Dubia*.

p. 24. *T. balteata* Kl. Uagtet her findes opført det Zetterstedtske Synonym *T. soror*, mangler hans Lokalitetsangivelse for samme: „Hab. in Lapponia rarissime, non nisi unicum specimen masculum in alpe Lyngentind Nordlandiæ septentrionalis d. 26 Jul. invenire mihi contigit“ (l. c. 343. 19).

p. 25. *Dolerus pratensis* L. beskrives fra Søndmøre af H. Strøm i Trondhj. Selsk. Skr. III. 1765 p. 417. 40 og afbildes sammesteds Tab. IV Fig. XI.

p. 26. *D. nigex* L. Herhen hører *Tenthr. opaca* Zett. Ins. Lapp. 346. 33, hvem han omtaler som fundet almindelig ved Kysterne af Nordland og Finmarken, f. Ex. ved Bjørkvik, Tromsø og Alteidet.

p. 27. *Lyda erythrocephala* L. nævnes af Zetterstedt (l. c. 354. 1) som fundet i norsk Lapmarken af Dr. H. Deutsch.

L. nemoralis L. er ligeledes ifølge Zetterstedt fundet af Dr. Deutsch i Vest-Finmarken (l. c. 354. 2: *L. pratensis*).

L. irrorata Dbm. er fundet af Zetterstedt ved Talvik i Vest-Finmarken 2den August (l. c. 355. 3: *L. vafra*).

p. 28. *L. pallipes* Zett. For denne af Zetterstedt ny beskrevne Art mangler ligeledes hans egen Lokalitetsangivelse. Den under dette Navn beskrevne Hun nævner han nemlig som fundet blot ved Tromsø 24de Juli, medens Hannen af samme Art, beskrevet under Navnet *Flavipes*, fandtes i svensk Lapmarken ved Torneå-Träsk.

Videre mangler her følgende Art, der bliver at tilføie efter *Lyda balteata* Fall.:

Xyela Dalm.

X. pusilla Dalm. Act. Holm. 1819. 124. — Id. Anal. Entom. 1823. 28 & Tab. 3 (♂♀). — Hartig 352. 1. — Zett. Ins. Lapp. 356. 1. — Thoms. Sc. Hym. I. 316. 1.

„Ad Giebostad Nordlandiæ, insulam Pinubus omnino destitutam d. 22 Jul. individuum femineum quoque legi“ (Zett. l. c.).

p. 29. *Sirex spectrum* L. beskrives fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 376. 39 og afbildes Fig. 12.

S. gigas L. beskrives ligeledes af H. Strøm s. S. p. 275. 38.

p. 30. *Xiphydria camelus* L. nævnes af Zetterstedt som fundet saavel paa Øen Hacksten ved Skjærvø som ved Bosekop i Alten (Ins. Lapp. 357. 1).

Bombus hortorum L. nævnes af Sommerfelt som forekommende i Saltdalen (l. c. p. 99).

p. 32. *B. agrorum* Fb. var. *g* (*arcticus* Zett.) er af Zetterstedt fundet ikke blot ved Bjørkvik, men ogsaa i Alten 5te August.

B. terrestris nævnes allerede af Sommerfelt som forekommende i Saltdalen (l. c. p. 99).

p. 33. *B. hyperboreus* Schönh. er af Zetterstedt fundet paa Jøkelfjeld ved Alteidet i Finmarken 31te Juli 1821 (l. c. 475. 11).

B. alpinus L. Foruden paa Fjeldet Lyngentind anfører Zetterstedt ogsaa at have fundet denne Art ved Finkrog, paa Jøkelfjeld og mellem Alten og Kautokeino (l. c. 472. 2).

p. 34. *B. hypnorum* L. nævnes af Sommerfelt som forekommende i Saltdalen (l. c. p. 99).

B. lapponicus Fb. nævnes allerede af Zetterstedt som fundet flere Steder i Nordlands og Finmarkens Kystdistrikter, f. Ex. paa Skjærvø og i Alten 27de Juli—5te August (l. c. 474. 10).

p. 35. Efter *Apathus sylvestris* Lep. bliver at tilføie som 6te Art:

A. lissourus Thoms. Scand. Hym. II, 49. 7. — *Autumnalis* Zett. Ins. Lapp. 474. 8 (♂).

„In monte subalpino Tennberg et prope Schiervø Nordlandiæ, in graminosis ad Bossekop Finmarkiæ“ (Zett.).

p. 38. *Andrena lapponica* Zett. nævnes af Zetterstedt som fundet af ham paa Fjeldet Raschstind ved Skjærvø i Nordland.

p. 43. Mellem *Halictus punctulatus* Kirby og *H. flavipes* Fb. bliver at tilføje følgende Art:

H. minutus Thoms. Opusc. Ent. 311. 12. — Id. Scand. Hym. II. 146. 14. — *Rufitarsis* Zett. Ins. Lapp. 462. 3.

„Ad Bjørkvik d. 14 Jun. unicum specimen femineum legi“ (Zett.).

p. 44. Anm. Sommerfelt opfører (l. c. p. 99) som fundet i Saltdalen *Apis cunicularia*. At han virkelig skulde have haft denne Art (nu *Colletes cunicularia* L.) for sig, er dog ikke rimeligt. Sandsynligvis har det været en eller anden almindeligere Art, eller — som det synes at fremgaa af hans Bemærkning om større og mindre Individuer — flere saadanne.

p. 48. Efter *Osmia coerulescens* L. bliver at tilføje følgende Art:
Osm. angustula Zett. Ins. Lapp. 466. 7. — Nyl. Rev. Ap. bor. 271. 8. — Thoms. Scand. Hym. II. 241. 5.

Fundet i et Hunindivid paa Fjeldet Raschstind paa Skjærvø i Nordland 28de Juli af Prof. Zetterstedt (l. c.).

p. 49. *Osm. nigriventris* Zett. er allerede af Zetterstedt fundet ved Bossekop i Alten 4de August i et enkelt Hunindivid (l. c. 465. 4).

p. 51. *Vespa saxonica* Fb. Herunder hører ogsaa som synonym *V. borealis* Zett. Ins. Lapp. 454. 3 (smign. Thoms. Opusc. Ent. 80. 3), ifølge Zetterstedt „ad Tromsø d. 24 Jul. in terra nificans inventa.“

p. 52. *V. vulgaris* L. og *rufa* L. nævnes begge fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 279. 54 og 280. 55.

p. 54. *Ancistrocerus parietinus* L. nævnes ligeledes fra Søndmøre af H. Strøm (a. St. p. 281. 60).

p. 55. *A. parietum* L. ligeledes (a. St. p. 280. 56).

Efter *Odynerus murarius* L. bliver at tilføje følgende Art:

O. crassicornis Panz. Faun. Germ. fasc. 53. 9. — Thoms. Scand. Hym. III. 84. 2. — *Alternans* Zett. Ins. Lapp. 457. 8.

Fundet i et enkelt Hunindivid af Prof. Zetterstedt i Birkeskov ved Alteidet i Vest-Finmarken 31te Juli.

O. bifasciatus L. anføres af H. Strøm fra Søndmøre i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 281. 61.

O. angustatus Zett. Her mangler Zetterstedts eget Findsted for denne af ham ny opdagede og beskrevne Art: „Hab. in Finmarkia occidentali ad Bossekop prope Alten d. 4 Aug. rarissime.“

p. 58. *Pompilus niger* Fb. Den her anførte Gjengivelse af Zetterstedts norske Lokalteter for denne Art („ad Alten et Nordkap“) sees at være hentet fra Dahlboms Hym. Eur. I. p. 45. Zetterstedts egne Ord (Ins. Lapp. 439. 9) lyde imidlertid: „in Nordlandia et Finmarkia, locis arenosis frequentius occurrit, et ad Giebostad in insula Senjen, nec non ad Bossekop juxta Altengaard specimina plura utriusque sexus d. 22 Jul. — 4 Aug. vidi.“

P. fusco-marginatus (Dbm.) Th. Fundet af denne Art ved Østre Næs i Værdalen er gjort af Dahlbom (Hym. Eur. I. p. 71: *P. spissus*), ikke af Zetterstedt. Hvorvidt forresten de under denne og et Par følgende Arter — *fumipennis* Dbm. & *pectinipes* v. d. L. — anførte Zetterstedtske Finmarks-Lokaliteter virkelig med Sikkerhed kunne tillægges dem, turde være tvivlsomt nok, da der synes at herske adskillig Uklarhed angaaende Arten *P. fuscus* Zett. (med *var. a & b*), hvis Optagelse af Dahlbom som Synonym under disse forskellige Arter netop har foranlediget de her i „Enumeratio“ indførte Lokaltetsangivelser. Thomson derimod sees ikke under nogen af disse Arter at have taget Hensyn til Zetterstedts *P. fuscus* og de for samme anførte norsk- og svensk-lappiske Lokalteter, idet han kun nævner *P. fusco-marginatus* som: „Sällsynt funnen på Gottland“, *P. fumipennis* som: „Temligen sällsynt i södra Sverige“ og *P. pectinipes* som: „Sällsynt paa södra Sveriges flygsandsfält.“ Der turde derfor tiltrænges fornyede Undersøgelser for at bringe Klarhed heri.¹

¹ I det Hele taget er det vistnok saa, at Zetterstedts Anførsler for denne Ordens Vedkommende i mange Tilfælde maa modtages med Forsigtighed. Da der imidlertid i denne Henseende ikke godt lader sig drage nogen Grændse mellem, hvad der bør og hvad der ikke bør indtages efter hans Opgaver, har jeg her fundet det rettest at optage alle hans norske Lokaltetsangivelser for saadanne af ham nævnte og beskrevne Arters Vedkommende, der af senere Forfattere ere blevne sikkert tydede. Det faar da blive forbeholdt fremtidige Undersøgelser i Tilfælde at bekræfte disse hans Anførsler. Flere af hans anførte Fund fra vore arktiske

P. trivialis Dbm. anføres intetsteds hos Zetterstedt som fundet hverken ved Nordkap eller andre Steder i Finmarken. Det er Dahlbom, som for denne Art — hvortil han henfører *P. minutus* Zett. (af Zett. kun fundet paa svensk Territorium) — angiver: „*Vulgatissimus* Pompilus totius Europæ, ab Italia usque in Nord-Cap Nordlandiæ.“ Thomson derimod anfører blot om samme: „Ej sælsynt i Skåne.“

p. 60. *Priocnemis exaltatus* Panz. var. *nudipes* Dbm. er ikke fundet i Værdalen af Zetterstedt, men af Dahlbom (Hym. Eur. I. p. 118).

p. 62. *Pemphredon montanus* Dbm. Her maa tilføies som synonym *P. lugubris* var. *b* Zett. Ins. Lapp. 441. 1. Den er fundet af Zetterstedt ikke blot ved Bossekop, men ogsaa i Kautokeino.

p. 63. *Diodontus Dahlbomi* Mor. Om denne Art anfører Dahlbom: „Utrumque sexum ad Sjødal, juxta Østre Næss Værdaliæ Norvegicæ, d. 10 Julii 1840 frequenter collegi et observavi“ (l. c. p. 249).

Passaloeus turionum Dbm. og *gracilis* Curt. (NB. ikke *gracellus*, hvilket ogsaa staar hos Thomson). Det er Dahlbom og ikke Zetterstedt, der har fundet disse Arter paa de anførte Steder.

p. 65. *Gorytes campestris* L. findes beskrevet fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 280. 58.

p. 66. Foran *Harpactus tumidus* Panz. mangler følgende Art: *H. lunatus* Dbm. Exerc. Hym. 52. 4. — Id. Hym. Eur. I. 147. 78. — Thoms. Scand. Hym. III. 236. 1.

„Intra Norvegiam usque ad Thynæss, juxta Levangerfjord paullo infra 64° latitudinis borealis, adscendit“ (Dahlb. H. E. I. c.).

Mellinus arvensis L. findes allerede af H. Strøm omhandlet fra Søndmøre (Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 281. 59).

Egne har jeg imidlertid maattet forbigaa, f. Ex. *Tenth. æthiops* (339. 7), der ifølge Meddelelse fra Adjunkt Thomson indeholder flere forskjellige Arter, hvorhos Exemplarerne i hans Samling ikke ere forsynede med Lokaletiketter, samt enkelte andre, tildels som nye beskrevne Arter, der, saavidt vides, senere ikke ere blevne tydede, f. Ex. *T. intercus* (340. 9), *analisis* (343. 21), *4-cincta* (344. 23) og *Odyn. albo-tricinctus* (457. 5).

p. 67. *Trypoxylon figulus* L. Det er Zetterstedt, der har fundet denne Art „in inferalpinis Nordlandiæ Finmarkiæque usque ad Alten“ (Ins. Lapp. 445. 1), og hvorpaa den anførte Opgave af Dahlbom støtter sig.

p. 68. *Rhopalum clavipes* L. findes omhandlet fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 279. 51.

Crabro cinzius Dbm. er fundet i 1840 af Dahlbom foruden ved Thynæs ved (ikke „in“) Levanger tillige ved Østre Næs ved Siden af Helgaaen i første Halvdel af Juli.

p. 69. *Cr. leucostomus* L. er omhandlet fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 279. 53.

Cr. melanarius Wesm. heder hos Dahlbom, Ex. Crab. 34. 7, ligesom ogsaa hos Thomson, Sc. Hym. III. 268. 7, *carbonarius*. Nævnes allerede som forekommende i Norge i Dahlboms Hym. Eur. I. p. 340, hvor under denne Art henføres som synonym *Cr. leucostoma* Zett. Ins. Lapp. 444. 9 var. *b*, der af Zetterstedt angives fundet „in sylva betulina ad Alteidet et in monte subalpino Skaaddavara prope Bossekop Finmarkiæ.“

Cr. anxius Wesm. heder hos Dahlbom, Hym. Eur. I. 326. 214, *exiguus*.

p. 70. *Cr. lapponicus* Zett. fandtes først af Zetterstedt 1—4de Aug. 1821 i Finmarken ved Bossekop, Alteidet og Talvik, og beskrevs netop efter de her samlede Explr. i Ins. Lapp. 443. 3.

p. 71. *Cr. guttatus* v. d. L. Her mangler under Synonymien: *Borealis* Zett. Ins. Lapp. 443. 4 (♂) & *Bipunctatus* id. 443. 6 (♀). Fundet af Zetterstedt ikke blot paa Fjeldet Skaaddevarre, men ogsaa ved Alteidet, Bossekop og Altengaard 1—4de August.

p. 72. *Cr. vagus* L. beskrives tilligemed Larve og Udvikling fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 279. 52, ligesom Zetterstedt har fundet den ved Bossekop i Finmarken 4de Aug. (Ins. Lapp. 442. 2).

p. 75. *Chrysis fulgida* L. Anførselen: „ad Nordkap 4—7 August a Zetterstedt reperta“ er ikke korrekt. Zetterstedts egne Ord lyde: „in inferalpinis Nordlandiæ et Finmarkiæ passim; in truncis arborum emortuarum Pini sylvestris in monte subalpino Skaadda-

vara prope Bossekop, nec non in sylva ad Alten d. 4—7 Aug. uterque sexus captus“ (Ins. Lapp. 433. 1).¹

Fam. Formicidæ. — Da Ordningen af vore under denne Familie hørende Arter er foretaget efter temmelig gamle Arbejder og derfor i væsentlig Grad afviger fra Nutidens mest anseede Formicologers Synsmaader, skal jeg her tillade mig at give en fornyet Opstilling af samme efter det nyeste Arbejde paa dette Omraade: „Catalogue des Formicides d'Europe“ af Prof. Dr. C. Emery og Dr. Aug. Forel (Mittheil. d. Schweiz. ent. Gesellsch. V. 1879 p. 441 ff.), idet jeg derhos for hver Art i Parenthes skal anføre dens Plads og Nummer i „Enumeratio“. Jeg maa blot gjøre opmærksom paa, at de i det følgende som Varieteter (*var.*) opførte Former af de ovennævnte Forfattere benævnes Racer: „races distinctes, des formes très-voisines, mais assez constantes et persistantes, entre lesquelles des passages sont ou déjà démontrés ou extrêmement probables“ — altsaa svarende til, hvad man i Almindelighed forstaar ved konstante Varieteter i Modsætning til de mere tilfældige Afvigelser eller Aberrationer.

Camponotus Mayr.

1. *C. herculeanus* L. (Enum. 75. 1). — *F. herculeana* Zett. Ins. Lapp. 448. 1 (♀♂), *intermedia* id. 448. 2 (♀) & *atra* id. 450. 7 (♂).
var. ligniperdus Latr. (Enum. 76. 2).

Opføres fra Søndmøre af H. Strøm i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 281. 62 som *Form. herculeana*, uden at det lader sig afgjøre, om her menes Hovedformen eller Varieteten.

¹ Dette gjengives af Dahlbom (Hym. Eur. II. 246) saaledes: „in sylva Alten prope Nordcap d. 4—7 Augusti 1821 a D. Zetterstedt observata“, og herfra skriver sig tydeligvis (ligesom for *Pomp. niger's* Vedkommende) den citerede Anførsel i Enumeratio. At „Nordkap“ hos udenlandske — specielt franske — Forfattere jævnlig figurerer som et slags Kollektivbegreb for alskens arktiske Lokalteter, er man jo forlængst vant til, men dette Exempel fortjener neppe at blive fulgt i vore egne faunistiske Arbejder.

Formica Lin.

1. *F. rufa* L. (Enum. 76. 3). — *Obsoleta* Zett. l. c. 449. 5 (♀♂)
& *lugubris* id. 449. 6 (♂).
Søndmøre (H. Strøm l. c. 281. 63) og Ofotenfjord i Nordland
(Zett.).
2. *F. exsecta* Nyl. (Enum. 76. 4).
3. *F. fusca* L. (Enum. 76. 5).
Søndmøre (H. Strøm l. c. 281. 64) og Bossekop i Alten (Zett.
l. c. 448. 4).
var. cinerea Mayr. (Enum. 77. 9).

Lasius Fabr.

1. *L. fuliginosus* Latr. (Enum. 77. 8).
2. *L. niger* L. (Enum. 76. 6).
Søndmøre (H. Strøm l. c. 282. 66).
3. *L. flavus* De Geer (Enum. 76. 7).

Tetramorium Mayr.

1. *T. cæspitum* L. (Enum. 78. 7).
Beskrives udførligt fra Søndmøre af H. Strøm i Kjøbenh. Selsk.
Skr. X. 1770 p. 1 ff. og nævnes tillige sammestedsfra i Kgl.
D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 282. 67.

Leptothorax Mayr.

1. *L. acervorum* Fabr. (Enum. 78. 1). — Zett. l. c. 451. 3 (♀♂)
& *lacteipennis* id. 452. 5 (♂).
Bossekop i Alten (Zett. l. c. 451. 3).
2. *L. tuborum* Fabr. (Enum. 78. 3).
var. interruptus Schenck (Enum. 78 2).

Myrmica Latr.

1. *M. rubra* L.
var. lævinodis Nyl. (Enum. 77. 1).
" *ruginodis* Nyl. (Enum. 77. 2).

- var. scabrinodis* Nyl. (Enum. 77. 5). — *Caespitum* Zett.
l. c. 450. 1.
„ *rugulosa* Nyl. (Enum. 77. 3).
„ *sulcinodis* Nyl. (Enum. 77. 4).

Under hvilken af disse Former den i Kgl. D. Vid. Selsk. Skr. III. 1788 p. 282. 65 af H. Strøm omhandlede *Form. rubra* fra Søndmøre hører, lader sig ikke afgjøre; sandsynligst *Scabrinodis* eller *Lævinodis*.
